

Muistio

2.12.2024

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN ASETUS SOSIAALI- JA TERVEYSALAN TIETOLUPAVIRANOMAISEN SUORITTEIDEN MAKSULLISUUDESTA

1. Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen (jäljempänä Tietolupaviranomainen) suoritteista perittävät maksut määräytyvät valtion maksuperustelain (150/1992, jäljempänä maksuperustelaki) mukaan. Maksuperustelain 8 §:n mukaan maksujen tarkemmista perusteista tulee säätää asianomaisen ministeriön antamalla asetuksella. Maksuasetuksessa määritellään Tietolupaviranomaisen maksulliset suoritteet.

2. Asian valmistelu

Asetusta on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Tietolupaviranomaisen kanssa.

Valmisteluasiakirjat löytyvät sosiaali- ja terveysministeriön hankesivulta tunnuksella [STM116:00/2024](https://stm116.00/2024).

Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti asetusluonnoksesta lausuntokierroksen 10.10.-15.11.2024. Lausuntoja esitykseen saapui määräaikaan mennessä yhteensä 19 kappaletta. Lisäksi valtiovarainministeriö lähetti lausunnon lausuntokierroksen päätyttyä.

Asian valmisteluun vaikuttaa keskeisesti lainsäädäntöhanke sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain korjaamisesta [STM040:00/2024](https://stm040.00/2024).

Asetus viedään valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan käsittelyyn valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa annetun valtioneuvoston määräyksen (TM 0201; 15.11.2012) kohdan 2.2.8 mukaisesti, sillä valtiovarainministeriö ei ole lausunnossaan puoltanut maksujen vahvistamista ehdotetulla tavalla.

3. Nykytila ja keskeiset muutokset

Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019, jäljempänä toisiolaki) tuli voimaan 1.5.2019.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut yhteensä viisi maksuasetusta (1500/2019, 1168/2020, 1294/2021, 1091/2022 ja 1147/2023) Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta. Nykyinen maksuasetus (1147/2023) on annettu ajalle 1.1.2024-31.12.2024.

Nyt tavoitteena on säätää sarjassaan kuudes maksuasetus, jossa määritellään Tietolupaviranomaisen maksulliset suoritteet ajalle 1.1.2025-31.12.2025.

Tietolupaviranomaisen suoritteista perittäviin maksuihin ei tehdä muutoksia, vaan vuoden 2025 maksuasetuksessa maksut ja maksukategoriat ovat samat kuin voimassa olevassa asetuksessa.

Tietolupaviranomaisen suoritteiden kustannusvastaavuus on vaihdellut voimakkaasti toisilain voimassaolon aikana. Lisäksi yksittäisten suoritteiden lukumäärä on monissa suoritekategorioiden hyvin pieni. Nämä seikat vaikeuttavat luotettavan kustannusvastaavuuslaskelman laatimista. Esimerkiksi suppeiden tietolupien, eli tietolupien, joiden käsittelyaika on alle 7 tuntia, kustannusvastaavuus oli 460 % vuonna 2023 ja 93 % vuonna 2024, kun taas laajojen tietolupien, eli tietolupien, joiden käsittelyaika on 14 tuntia tai yli, kustannusvastaavuus oli 235 % vuonna 2023 ja 70 % vuonna 2024. Kustannusvastaavuus vaihtelee voimakkaasti riippuen siitä, minkä tyyppisiä hakemuksia Tietolupaviranomaisen käsiteltäväksi tulee kyseisenä vuonna. Lisäksi näiden kategorioiden tietolupia käsitellään hyvin pieni lukumäärä, 3 kappaletta suppeita tietolupia ja 10 kappaletta laajoja tietolupia vuonna 2023. Tietolupaviranomaisen toimintaa kehitetään edelleen, joka myös vaikuttaa laskelmien vuosittaiseen vaihteluun.

Suoritteiden pienet lukumäärät ja kustannusvastaavuuden voimakas vaihtelu tekee maksujen ennakoinnista haastavaa. Tämän vuoksi ei ole myöskään tässä vaiheessa mahdollista arvioida, millä tasolla maksujen tulisi olla, jotta suoritteiden kustannusvastaavuus toteutuisi pidemmällä aikavälillä.

Asiaan vaikuttaa myös sosiaali- ja terveysministeriössä tällä hetkellä valmisteilla oleva hallituksen esitys toisilain korjaamisesta. Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan tulee ratkaista sote-tiedon toisilain ja -käytön haasteet niin, että voidaan edistää Suomessa tehtävää tutkimusta ja mahdollisuutta hyödyntää tietoa. Hallituksen esitys on tarkoitus viedä eduskuntaan syksyllä 2025.

Hallituksen esityksessä on tarkoitus esittää muutosehdotuksia toisilakiin, jotka mahdollistavat houkuttelevan toimintaympäristön kotimaisille ja kansainvälisille TKI-alan toimijoille sekä edistävät hallitusohjelman mukaista terveys- ja hyvinvointialan kasvuohjelmaa. Muutosehdotukset tulevat vaikuttamaan Tietolupaviranomaisen toimintaan ja sen perimiin maksuihin. Toisilain korjauksen vaikutuksia Tietolupaviranomaisen suoritteista perittäviin maksuihin on mahdollista arvioida tarkemmin, kun hallituksen esitys on edennyt eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2025.

Yleistä

Toisilain tavoitteena on mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa sekä sosiaali- ja terveysalan ohjaus-, valvonta-, tutkimus- ja tilastotarkoituksessa tallennettujen henkilötietojen tehokas ja tietoturvallinen käsittely sekä niiden yhdistäminen Kansaneläkelaitoksen, Digi- ja väestötietoviraston, Tilastokeskuksen ja Eläketurvakeskuksen henkilötietoihin. Toisilain tavoitteena on lisäksi turvata yksilön luottamuksensuoja sekä oikeudet ja vapaudet henkilötietoja käsiteltäessä. Lain tavoitteena on myös sujuvoittaa ja nopeuttaa olennaisesti tietojen käyttölupiin liittyvää käsittelyä ja keventää siihen liittyvää, rinnakkaisista lupamenettelyistä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa.

Toisilaisissa säädetään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteydessä toimivasta Tietolupaviranomaisesta ja sen tehtävistä.

Tietolupaviranomainen toimii sosiaali- ja terveysministeriön tulosohjauksessa, ja sillä on erillinen sosiaali- ja terveysministeriön nimittämä johtaja sekä ministeriön asettama ohjausryhmä.

Tietolupaviranomainen tekee muiden rekisterinpitäjien aineistoja koskevia tietolupapäätöksiä ja päättää, onko toisiolain 45 §:ssä tarkoitettu tietopyyntö lain mukainen, sekä vastaa päätöksensä mukaisten tietojen kokoamisesta, yhdistelystä, esikäsittelystä ja luovuttamisesta toissijaiseen käyttöön toisiolain mukaisesti.

Tietolupaviranomainen saa koota toisioilaissa säädettyä käyttötarkoitusta varten tietopyynnön perusteella eri rekisterinpitäjien henkilötietoja ja niitä yhdistelemällä tuottaa anonyymejä tietoja pyytäjän käyttöön. Tietolupaviranomainen ylläpitää tietopyyntöjen hallintajärjestelmää tietopyyntöjen ja lupahakemusten välittämiseksi ja käsittelemiseksi sekä tietoturvallista käyttöpalvelua henkilötietojen vastaanottamiseksi ja luovuttamiseksi. Tietolupaviranomainen myös ylläpitää tietoturvallista käyttöympäristöä, jossa luvansaajan on mahdollista käsitellä tietoluvan perusteella saamiaan henkilötietoja.

3.1 Tietolupaviranomaisen maksulliset suoritteet

Tietolupaviranomainen tai muu luvan myöntänyt viranomainen saa toisiolain 49 §:n perusteella periä maksun tietoluvasta ja tietopyyntöä koskevasta päätöksestä. Maksun määräytymisen perusteista säädetään maksuperustelaissa.

Tietolupaviranomainen saa toisiolain 50 §:n 1 momentin mukaan periä korvauksen toisiolain 3 §:n 8 kohdassa tarkoitettua tietoluvan ja tietopyyntöä koskevan päätöksen mukaisten tietojen poimimisesta, toimittamisesta ja yhdistelystä, esikäsittelystä, pseudonymisoinnista ja anonymisoinnista sekä tietoturvallisten käyttöympäristön käytöstä.

Toisiolain 50 §:n 2 momentin mukaan korvaukset, jotka koskevan tietolupa- ja tietopyyntöä koskevaan päätökseen perustuvien tietojen poimintaa ja toimittamista muista kuin Tietolupaviranomaisen omista tietovarannoista, määräytyvät kutakin tiedot toimittanutta rekisterinpitäjää koskevien säännösten mukaisesti. Rekisterinpitäjällä tai henkilötietojen käsittelijällä, joka luovuttaa Tietolupaviranomaiselle tietoja laissa tarkoitettua tietoluvan tai tietopyyntöä koskevan päätöksen perusteella, on oikeus saada Tietolupaviranomaiselta korvauksena näin määräytyvä osuutensa luvansaajan ja tietopyyntöä koskevan päätöksen saajan maksettaviksi määräytyistä kustannusten korvauksista.

Toisiolain 50 §:n 3 momentin mukaan korvaukseen pykälän mukaisesti oikeutetun on toimitettava Tietolupaviranomaiselle pyynnöstä arvio kustannuksista, joita tietojen käsittelystä korvaukseen oikeutetulle aiheutuu. Tietolupaviranomainen laatii saamiensa tietojen pohjalta kustannusarvion tietopyynnön toteuttamisesta ja toimittaa sen luvanhakijalle ja tietopyynnön tekijälle. Tietolupaviranomainen perii luvansaajalta ja tietopyyntöä koskevan päätöksen saajalta 2 momentissa tarkoitettua korvaukset ja tulouttaa ne tiedot toimittaneille rekisterinpitäjille. Hallituksen esityksessä (HE 159/2017vp) toisioilaiksi todetaan, että esitetty malli, jossa Tietolupaviranomainen korvaisi rekisterinpitäjille perityistä maksuista niille kuuluvan osuuden, olisi rekisterinpitäjille kustannusneutraali.

Toisiolain 50 §:n 4 momentin mukaan Tietolupaviranomaisen korvausten määräytymisen perusteista säädetään maksuperustelaissa.

Maksuperustelaissa säädetään valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuuden ja suoritteista perittävien maksujen suuruuden yleisistä perusteista sekä maksujen muista perusteista. Lain 6 §:ssä säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista. Julkisoikeudellisella suoritteella tarkoitetaan lain 3 §:n mukaan valtion viranomaisen suoritetta, jonka kysyntä perustuu lakiin tai asetukseen ja jonka tuottamiseen viranomaisella on tosiasiallinen yksinoikeus.

Lain 7 §:ssä säädetään muiden suoritteiden hinnoista. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen muiden kuin 6 §:ssä tarkoitettujen suoritteiden hinnoista päätetään liiketaloudellisin perustein.

3.2 Julkisoikeudelliset suoritteet, joista peritään omakustannusarvon mukainen maksu

Valtion maksuperustelain 6 §:n 1 momentin mukainen julkisoikeudellinen suorite, josta Tietolupaviranomainen perii suoritteiden omakustannusarvon mukaisen maksun, on sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain 50 §:n 1 momentin mukaisesti tietoluvan ja tietopyyntöä koskevan päätöksen mukaisten tietojen poiminta, toimittaminen ja yhdistely, esikäsittely, pseudonymisointi ja anonymisointi. Maksu määräytyy suoritteiden tuottamiseen käytettyjen työtuntien perusteella.

Tietolupaviranomaisen asiantuntijatyöstä perittävää maksua ei muuteta. Maksua peritään 147 euroa työtunnilta.

Suoritteesta perittävä maksu perustuu Tietolupaviranomaisen tekemään kustannusarvioon, jossa on huomioitu asiantuntijoiden tekemän työn sisältö ja työhön käytetty aika. Suorite sisältää tietoluvan tai tietopyyntöä koskevan päätöksen mukaisten tietojen poimimisen ja toimittamisen Tietolupaviranomaisen omista tietovarannoista (valmisaineistot). Lisäksi suorite sisältää tietoluvan tai tietopyyntöä koskevan päätöksen mukaisten tietojen yhdistelyn, esikäsittelyn, pseudonymisoinnin ja anonymisoinnin, sekä sisältää aineiston siirron Tietolupaviranomaisesta muuhun kuin Tietolupaviranomaisen tietoturvalliseen käyttöympäristöön (aineiston toimittaminen), luvansaajan tai tietopyyntöä koskevan päätöksensaajan oman aineiston vastaanottamisen ja sen konvertoinnin (aineiston esikäsittely) sekä toisilain 44 §:n 3 momentissa tarkoitettua yksittäisen rekisterinpitäjän myöntämän tietolupapäätöksen perusteella muodostetun aineiston anonymisoinnin.

3.3 Julkisoikeudelliset suoritteet, joista peritään kiinteä maksu

Tietolupaviranomainen saa toisilain 49 §:n mukaan periä maksun tietoluvasta ja tietopyyntöä koskevasta päätöksestä. Pykälän mukaan maksun määräytymisen perusteista säädetään valtion maksuperustelaissa.

Tietolupa luvanhakijalle, jonka toimipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa

Tietolupaviranomainen perii maksuperustelain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua keskimääräiseen kokonaiskustannukseen perustuvan kiinteän maksun suppeista, normaaleista ja laajoista tietoluvista luvanhakijalle, jonka toimipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa (*kansallinen tai EU-toimija*). Luvanhakijan toimipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa silloin, kun luvanhakija asuu vakituisesti Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa, tai kun organisaatiolla, kuten korkeakoululla tai tutkimuslaitoksella, jonka palveluksessa hän työskentelee, on pääasiainen toimipaikka Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa. Suoritteiden hinnat perustuvat tietolupien käsittelyn keskimääräisiin kokonaiskustannuksiin.

Tietolupaviranomaisen suppeista, normaaleista ja laajoista tietoluvista perittäviä maksuja ei muuteta.

Tietolupaviranomainen perii 300 euroa niiden tietolupien osalta, joiden käsittelyaika on alle 7 tuntia (suppea tietolupa). Suppealla tietoluvalla olisi mahdollista saada pääsy esimerkiksi Tietolupaviranomaisen toisiolain 14 §:n 5 momentin mukaisesti tuottamaan valmisaineistoon. Kustannusvastaavuus suoritteen osalta on noin 93 %.

Tietolupaviranomainen perii 1400 euroa niiden tietolupien osalta, joiden käsittelyaika on 7 tuntia tai enemmän, mutta alle 14 tuntia (normaali tietolupa). Kustannusvastaavuus suoritteen osalta on noin 48 %.

Tietolupaviranomainen perii 2000 euroa niiden tietolupien osalta, joiden käsittelyaika on 14 tuntia tai enemmän (laaja tietolupa). Kustannusvastaavuus suoritteen osalta on noin 70 %.

Tietolupaviranomainen perii maksuperustelain 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun omakustannusarvoa alemman kiinteän maksun tutkijalähtöisten tutkimusten normaaleista ja laajoista tietoluvista.

Maksuperustelain 6 §:n 3 momentin mukaan maksu voidaan periä suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä, jos siihen terveyden- ja sairaanhoitoon, muihin sosiaalisiin tarkoituksiin, oikeudenhoitoon, ympäristönsuojeluun, koulutustoimintaan tai yleiseen kulttuuritoimintaan liittyvistä tai näihin verrattavista syistä on perusteltua syytä. Erityisestä syystä maksu voidaan määrätä tietyltä ryhmältä perittäväksi suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä.

Alennetussa maksussa on kyse maksuperustelain 6 §:n 3 momentin mukaisesta koulutustoimintaan liittyvästä tai näihin verrattavasta perustellusta syystä. Perustelluna syynä on tarve turvata tutkijalähtöisten tutkimusten mahdollisuudet toteuttaa rekisteritutkimusta ja näin olleen edistää toisiolain mukaisten tavoitteiden toteutumista edistää sosiaali- ja terveystietojen toisiokäyttöä.

Tutkijalähtöinen tutkimus määritellään vastaavanlaisesti kuin asetuksessa valtakunnallisen lääketieteellisen tutkimuseettisen toimikunnan lausunnoista perittävistä maksuista (817/2023), eli kyse on ilman ulkopuolista rahoitusta tai julkisen terveydenhuollon toimintayksikön, korkeakoulun, tutkimuslaitoksen tai muun julkisen tai yleishyödyllisen yhteisön rahoituksella toteutettavasta tutkijalähtöisestä tutkimuksesta. Kyseisiin hakemuksiin on liitettävä selvitys siitä, ettei tutkimus saa ulkopuolista rahoitusta tai että rahoitus saadaan julkiselta tai yleishyödylliseltä yhteisöltä.

Tutkijalähtöisen tutkimuksen alennetut maksut kohdistuvat luvanhakijoille, joiden toimipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai Eta-maassa.

Tutkijalähtöisten tutkimusten tietoluvista perittäviä maksuja ei muuteta. Tietolupaviranomainen perii 700 euroa niiden tietolupien osalta, joiden käsittelyaika on 7 tuntia tai enemmän, mutta alle 14 tuntia (normaali tietolupa) ja 1000 euroa niiden tietolupien osalta, joiden käsittelyaika on 14 tuntia tai enemmän (laaja tietolupa) ja kyseessä on ilman ulkopuolista rahoitusta tai julkisen terveydenhuollon toimintayksikön, korkeakoulun, tutkimuslaitoksen tai muun julkisen tai yleishyödyllisen yhteisön rahoituksella toteutettavasta tutkijalähtöisestä tutkimuksesta. Suppeiden tietolupien osalta maksu on sama kuin muille hakijoille. Tutkijalähtöisten tietolupien kustannusvastaavuus

on laskelmien perusteella noin 40 % normaaleissa tietoluvissa ja noin 85 % laajoissa tietoluvissa.

Tietolupa luvanhakijalle, jonka toimipaikka on muussa kuin EU- tai ETA-maassa

Tietolupaviranomainen perii maksuperustelain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun keskimääräiseen kokonaiskustannukseen perustuvan kiinteän maksun tietoluvasta luvanhakijalle, jonka toimipaikka on muussa kuin EU- tai ETA-maassa (*EU:n ulkopuolinen toimija*). Luvanhakijan toimipaikka on muussa kuin EU- tai ETA-maassa, kun luvanhakija asuu muussa kuin EU- tai ETA-maassa, tai kun organisaatiolla, kuten korkeakoululla tai tutkimuslaitoksella, jonka palveluksessa hän työskentelee, on pääasiallinen toimipaikka muussa kuin EU- tai ETA-maassa.

Tietolupaviranomaisen perimää maksua tietoluvasta luvanhakijalle, jonka toimipaikka on muussa kuin EU- tai ETA-maassa ei muuteta. Tietolupaviranomainen perii maksua tämän kategorian tietoluvasta 3 000 euroa. EU- tai ETA-maiden ulkopuolisia hakemuksia ei ole käsitelty vuonna 2024, joten suoritteen kustannusvastaavuudesta ei ole päivitettyjä laskelmia. Suoritteen aiempi kustannusvastaavuus oli noin 43 prosenttia.

Tietoluvan muutos

Tietolupaviranomainen perimät maksut tietoluvan muutoksesta on jaettu vähäisiin ja muihin kuin vähäisiin tietoluvan muutoksiin. Tietoluvan vähäisistä muutoksista on kyse esimerkiksi tietoluvan voimassaolon ajan pidennyksestä.

Tietoluvan muutoksista perittäviä maksuja ei esitetä muutettavaksi. Tietolupaviranomainen perii 300 euroa vähäisistä tietoluvan muutoksista ja 600 euroa muista kuin vähäisistä tietoluvan muutoksista. Vähäisten tietoluvan muutosten kustannusvastaavuus on noin 125 % ja muiden kuin vähäisten tietoluvan muutosten kustannusvastaavuus on noin 54 %.

Tietopyyntöä koskeva päätös

Tietolupaviranomainen perii maksuperustelain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun keskimääräiseen kokonaiskustannukseen perustuvan kiinteän maksun tietopyyntöä koskevasta päätöksestä.

Tietolupaviranomainen perii maksuperustelain 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun omakustannusarvoa alemman kiinteän maksun tutkijalähtöisen tutkimuksen tietopyyntöä koskevista päätöksistä. Tutkijalähtöisen tutkimuksen alennetut maksut kohdistuvat hakijoille, joiden toimipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai Eta-maassa. Hakijan toimipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa silloin, kun hakija asuu vakituisesti Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa, tai kun organisaatiolla, kuten korkeakoululla tai tutkimuslaitoksella, jonka palveluksessa hän työskentelee, on pääasiallinen toimipaikka Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa.

Tietolupaviranomaisen tietopyyntöä koskevista päätöksistä ja tutkijalähtöisistä tietopyyntöä koskevista päätöksistä perittäviä maksuja ei muuteta.

Tietolupaviranomainen perii maksua tietopyyntöä koskevasta päätöksestä 2500 euroa. Suoritteen kustannusvastaavuus on noin 102 %.

Tietolupaviranomainen perii maksua tietopyyntöä koskevasta päätöksestä hakijalle, jonka toimipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai Eta-maassa ja kyse on ilman ulkopuolista

rahoitusta tai julkisen terveydenhuollon toimintayksikön, korkeakoulun, tutkimuslaitoksen tai muun julkisen tai yleishyödyllisen yhteisön rahoituksella toteutettavasta tutkijalähtöisestä tutkimuksesta 1 250 euroa. Tutkijalähtöisten tietopyyntöjen kustannusvastaavuus on laskelmien perusteella noin 228 %. Käsiteltyjä suoritteita on vasta yksi kappale, joten kustannusvastaavuuden laskelma on vielä epätarkka.

Opinnäytetyöhön liittyvä tietolupa ja tietopyyntöä koskeva päätös luvanhakijalle, jonka kotipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa

Tietolupaviranomainen perii maksuperustelain 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun omakustannusarvoa alemman kiinteän maksun opinnäytetyöhön liittyvästä tietoluvasta ja tietopyyntöä koskevasta päätöksestä luvanhakijalle, jonka vakituinen kotipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa. Luvanhakijan kotipaikka on Suomessa tai EU- tai ETA-maassa silloin, kun opinnäytetyöntekijä asuu vakituisesti Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa, tai kun organisaatiolla, kuten korkeakoululla tai tutkimuslaitoksella, jolle hän tekee opinnäytetyötään, on pääasiallinen toimipaikka Suomessa tai muussa EU- tai ETA-maassa.

Tietolupaviranomaisen perimää maksua opinnäytetyöhön liittyvästä tietoluvasta ja tietopyyntöä koskevasta päätöksestä ei muuteta. Suoritteen hinta on 250 euroa. Maksut peritään huomattavasti suoritteiden omakustannusarvoa alempana.

3.4 Liiketaloudellisesti hinnoiteltavat maksulliset suoritteet

Maksuperustelain 7 §:n mukaan viranomaisen muiden kuin 6 §:ssä tarkoitettujen julkisoikeudellisten suoritteiden hinnoista päätetään liiketaloudellisin perustein. Hallituksen esityksessä valtion maksuperustelaiksi (HE 176/1991 vp) todetaan, että liiketaloudellisten perusteiden käyttöönotto ja tällainen hinnoittelu edellyttävät viranomaisen taloudenhoitoa koskevan toimivallan ja -vastuun siirtämistä suoritetta tuottavalle ja markkinoivalle viranomaiselle. Ministeriö päättäisi vain maksulliset suoritteet ja muilta osin viranomainen päättäisi itse tällaisen maksullisen toimintansa hinnoittelusta. Maksuperustelain 7 §:n 3 momentin mukaan kuitenkin, jos viranomainen tuottaa suoritteita määräävässä markkina-asemassa, on suoritteiden hinnoittelussa otettava huomioon kilpailulain (948/2011) määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevat säännökset.

Tietolupaviranomainen saa toisiolain 50 §:n 1 momentin mukaan periä korvauksen tietoturvallisen käyttöympäristön käytöstä. Tietoturvallisen käyttöympäristön käytöstä perittävä maksu määräytyy liiketaloudellisin perustein, koska Tietolupaviranomaisella ei ole sen tuottamiseen tosiasiallista yksinoikeutta. Toisiolain 20 §:n mukaan Tietolupaviranomainen ylläpitää yksin tai yhdessä muiden viranomaisten kanssa tietoturvallista käyttöympäristöä. Toisiolain mukaisia tietoturvallisia käyttöympäristöjä on tällä hetkellä tarjolla useita ja hakija voi valita käyttöympäristöistä sen, jossa on kulloiseenkin hankkeeseen parhaiten soveltuvat analytiikkavälineet sekä kapasiteetiltaan sopivat tietojärjestelmät.

Toisiolain 51 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tietoaineisto luovutetaan ensisijaisesti käsiteltäväksi toisiolain 20 §:n 1 momentissa tarkoitettussa, Tietolupaviranomaisen ylläpitämässä tietoturvalisessa käyttöympäristössä. Jos tiedonhyödyntämissuunnitelmasta ja tietoluvasta erikseen ilmenevästä syystä on kuitenkin tärkeää, voidaan tietoaineisto luovuttaa vastaavasti toisiolain 20 §:n 3 momentissa tarkoitettussa muussa tietoturvalisessa käyttöympäristössä käsiteltäväksi.

3.5 Erinäiset säännökset

Asetuksessa säädetään, että jos Tietolupaviranomaiselle toimitettu hakemus peruutetaan ennen kuin asiaa on käsitelty, ei asetuksen mukaisia maksuja peritä. Tämä tarkoittaa sitä, että maksuja ei peritä, jos hakemusta ei ole otettu käsittelyyn Tietolupaviranomaisessa sen jälkeen, kun hakemus on tullut vireille tietopyyntöjen hallintajärjestelmään. Lisäksi säädetään, että peruutetusta tai täydentämättä jätetystä hakemuksesta peritään tehtyä työmäärää vastaava osuus.

4. Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Tietolupaviranomaisen vuotuiset toiminnan kokonaismenot ovat noin 3 740 000 euroa, joista palvelutuotot (lupapäätökset ja Findatan aineistonkäsittely) ja liiketaloudellisten suoritteiden (Kapseli-palvelun) tuotot kattavat noin 1 040 000 euroa.

Valtion talousarvioesityksessä 2025 Sosiaali- ja terveydenhuollon tietolupaviranomaisen toimintamenoille myönnettäisiin nettomäärärahaa 2 100 000 euroa. Tietolupaviranomaisella on lisäksi siirtyvää määrärahaa vuodelle 2025.

Määrärahaa käytetään Tietolupaviranomaisen peruspalvelujen ja infrastruktuurin kehittämiseen ja ylläpitoon. Määrärahaa saa käyttää myös: 1) kysynnän vuosittaisen vaihtelun tasaamiseen ja 2) lupaviranomaisen yleishallinnosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuvien kustannusten maksamiseen.

Toiminnalle on asetettu alustavasti seuraavat tavoitteet vuodelle 2025:

- lupaviranomainen jatkaa säännönmukaista lupatoimintaa ja aineistotoimituksia
- lupaviranomaisen neuvontapalvelun sekä lupaprosessin sekä tietojen kokoamis- ja käsittelyprosessin kehittäminen
- toimintaan liittyvien sähköisten palvelujen edelleen kehittäminen
- tietoturvallisen teknisen käyttöympäristön kehittäminen tietojen luovuttamiseksi ja eri käyttöympäristöjen koordinointi
- lupa- ja aineistoprosessin koordinaation ja lupaviranomaisen ja rekisteripitäjien yhteistoiminnan kehittäminen
- kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen.

Tietolupaviranomaisen toiminnan kustannuksia on edelleen tarpeen seurata ja tehdä tämän perusteella tarvittavia muutoksia suoritteista perittäviin maksuihin.

5. Lausuntopalaute

Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti ehdotuksesta lausuntokierroksen. Lausuntoja esitykseen saapui määräaikaan mennessä yhteensä 19 kappaletta, ks. <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM116:00/2024>. Lisäksi valtiovarainministeriö lähetti lausunnon lausuntokierroksen päätyttyä.

Lausunnoissa pidettiin alhaisempia maksuja tutkijalähtöiselle tutkimukselle oikeasuuntaisena kehityksenä, mutta maksujen katsottiin olevan edelleen yksittäisen tutkijan näkökulmasta korkeita. Moni lausunnonantajista katsoikin, että tutkijalähtöiset tutkimukset tulisi vapauttaa maksuista kokonaan.

Tietolupaviranomaisten suoritteista perittävät maksut katsottiin edelleen korkeiksi ja kiinnitettiin huomiota siihen, että maksut eivät edesauta laadukkaan ja monipuolisesti eri aineistoja hyödyntävän tutkimuksen tekemistä Suomessa. Lausunnoissa todettiin, että Tietolupaviranomaiset maksut olisi hyvä arvioida kokonaisuudessaan osana Terveys- ja hyvinvointialan kasvuohjelmaa ja tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminnan edistämistavoitteita.

Useampi lausunnonantajista kiinnitti huomiota siihen, että vaikka Tietolupaviranomaisen suoritteiden kokonaiskustannusvastaavuus jää alle omakustannusarvion, joidenkin suoritteiden osalta maksut ylittävät keskimääräiset kustannukset. Näistä kiinnitettiin huomiota erityisesti vähäisten tietoluvan muutosten maksuun sekä tutkijalähtöisten tutkimusten tietopyyntöjen maksuun. Lausunnonantajat katsoivat, että kyseisiä maksuja tulisi alentaa tai perustella, miksi maksut ylittävät omakustannusarvon.

Useampi lausunnonantajista katsoi myös, että opinnäytetöiden tekijöiltä perittävät maksut tulisi poistaa, jotta yliopistolain mukainen maksuton korkeakouluopetus toteutuisi.

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota Tietolupaviranomaisen asiantuntijatyöstä perittävään tuntimaksuun, joka katsottiin korkeaksi.

Valtiovarainministeriön lausunnossa todettiin, että ministeriö ei puolla maksujen vahvistamista ehdotetulla tavalla. VM edellytti lausunnossaan, että vuodelle 2025 asetettavien maksujen tasoa tarkastellaan vielä uudelleen ennen asetuksen antamista niin, että kustannusvastaavuus olisi mahdollista saavuttaa. VM katsoikin, että asia edellyttää asioiden käsittelystä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa annetun valtioneuvoston määräyksen kohdan 2.2.8 mukaan ennen päätöksen tekemistä käsittelyä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa.

Lausuntopalautteen perusteella ei tehty muutoksia maksuasetukseen. Tietolupaviranomaisen suoritteista perittävät maksut säilyvät samalla tasolla kuin vuonna 2024. Muutostarpeita arvioidaan uudelleen syksyllä 2025, jolloin hallituksen esitys toisiolain korjaamisesta on edennyt eduskunnan käsiteltäväksi.

6. Voimaantulo

Tietolupaviranomaisen toimintaan ja sen perimiin maksuihin tulee vaikuttamaan käynnissä oleva hallituksen esityksen valmistelu toisiolain korjaamisesta. Mahdollisten muutosehdotusten vaikutukset tiedetään tarkemmin, kun hallituksen esitys on eduskunnan käsiteltävänä syksyllä 2025. Tämän vuoksi maksuasetusta ei aseteta pidemmäksi aikaa kuin vuodeksi, jotta tilannetta voidaan arvioida uudestaan syksyllä 2025.

Asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2025.

Asetuksessa säädetään, että suoritteesta, jota koskeva asia on vireillä ennen tämän asetuksen voimaantuloa, peritään maksu tämän asetuksen säännösten mukaisesti.

Liite 1: Tietolupaviranomaisen suoritteiden kustannusvastaavuus (* tarkoittaa pientä kappalemäärää)

	Tietolupa EU/ETA, alle 7 t	Tietolupa EU/ETA, 7–14 t	Tietolupa EU/ETA, 14 t tai yli	Tutkijalähtöinen tietolupa EU/ETA, 7–14 t	Tutkijalähtöinen tietolupa EU/ETA, 14 t tai yli
Yksikköhinta 2023	600	1 300	3 000	-	-
Kappalemäärä 2023	3	45	10	-	-
Kustannusvastaavuus % 2023	460 %	59 %	235 %	-	-
Yksikköhinta 2024	300	1 400	2 000	700	1000
Kappalemäärä 2024	2	20	8	28	6
Kustannusvastaavuus % 2024	93 %*	48 %	70 %*	40 %	85 %*
Yksikköhinta 2025	300	1 400	2 000	700	1000
Kustannusvastaavuusarvio % 2025	93 %*	48 %	70 %*	40 %	85 %*

	Tietolupa ei EU/ETA	Tietopyyntö	Tutkijalähtöinen tietopyyntö EU/ETA	Tietolupa opinnäyte EU/ETA	Tietopyyntö opinnäyte EU/ETA
Yksikköhinta 2023	3000	2500	-	250	250
Kappalemäärä 2023	1	18	-	21	1
Kustannusvastaavuus % 2023	43 %	87 %	-	21 %	4 %
Yksikköhinta 2024	3 000	2 500	1250	250	250
Kappalemäärä 2024	0	17	1	11	1
Kustannusvastaavuus % 2024	-	102 %	228 %*	33 %	65 %*
Yksikköhinta 2025	3000	2500	1250	250	250
Kustannusvastaavuusarvio % 2025	43 %*	102 %	228 %*	33 %	65 %*

	Tietoluvan muutos	Tietoluvan muutos vähäinen	Kokonaiskustannus- vastaavuus
Yksikköhinta 2023	600	300	-
Kappalemäärä 2023	18	67	-
Kustannusvastaavuus % 2023	45 %	107 %	71 %
Yksikköhinta 2024	600	300	-
Kappalemäärä 2024	19	92	-
Kustannusvastaavuus % 2024	54 %	125 %	65 %
Yksikköhinta 2025	600	300	-
Kustannusvastaavuusarvio % 2025	54 %	125 %	(65 %)